

جهانی شدن، جامعه اطلاعاتی و شکاف دیجیتالی

دکتر فریدون وردی نژاد

عضو هیات علمی دانشگاه تهران

حسین پاشایی زاد

دانشجوی دوره دکتری کتابداری و اطلاع رسانی

دانشگاه تهران

مقدمه

یکی از مهمترین وجوه تأثیر گذار بر فرایند جهانی شدن، ظهور شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی از جمله اینترنت است که فاصله‌ها را از بین برداشته است و در زمانی کوتاه، حجم وسیعی از اطلاعات منتقل می‌شود و ارتباط بین افراد در اقصی نقاط دنیا و دسترسی به اطلاعات روز آمد فراهم شده است. عده‌ای معتقدند تجارت بین المللی به بسیاری از کشورها کمک کرده تا رشدی سریعی تر از معمول داشته باشند و از رفاه بهتری برخوردار گردند. جهانی سازی احساس انزوا را در جهان در حال توسعه تخفیف بخشیده و به مردم این کشورها امکان داده به دانشی دست یابند که یک قرن پیش حتی در اختیار مرفه ترین افراد هیچ کشوری قرار نداشت. جهانی شدن و شکاف دیجیتالی

اینترنت فرصتی برای ایجاد یک زیرساخت اطلاعاتی جهانی بوجود آورده که می‌تواند شبکه‌های کامپیوتری و ارتباطات راه دور (Ogunsola, 2005) برخی از بردگی دیجیتالی در این باره سخن می‌گویند. (Anderson, 2006) جهان را به هم پیوند می‌دهد. در مراحل جهانی شدن از نظر رابرتسون (1380)، مدرنیته نقش کلیدی بازی می‌کند. برای رابرتسون این مفهوم چیزی است که هم به فشرده شدن جهان و هم افزایش آگاهی از جهان به مثابه یک کل مربوط می‌شود. در مدرنیته، ایده زمان جای عمده‌ای را اشغال می‌کند. تکنولوژی‌های ارتباطی در فرایند فشرده‌گی زمان و فضا نقشی مهم و حیاتی دارند. اینترنت به عنوان یک تکنولوژی اطلاعاتی و ارتباطی درک ما را از زمان و فضا تغییر داده است. اینترنت امکانات و فرصت‌های جدیدی را بواسطه کاهش هزینه‌ها، مبادلات تجاری سریعتر و هماهنگی جهانی بهتر ارائه می‌دهد. همچنین اینترنت امکاناتی را جهت انتشار اطلاعات در مقابل تمرکز آن ارائه می‌کند. شواهد زیادی درباره استفاده از تکنولوژی‌های نوین اطلاعاتی در جهت توانمند ساختن شهروندان وجود دارد.

برای اغلب مفسران، شکاف دیجیتالی در وهله اول به دسترسی به اینترنت مربوط می‌شود. تحقیقات، همبستگی نزدیکی بین دسترسی به اینترنت و درآمد، اشتغال، نژاد، جنس و آموزش را نشان می‌دهد.

اگرچه اینترنت امکانات بالقوه‌ای را جهت پل زدن به شکاف دیجیتالی ارائه می‌کند ولی گزارش‌های زیادی آنچه را که ناظران و دانشمندان منتقدتر مبنی بر اینکه فضای سیاسی و اقتصادی نوین این شکاف را بیشتر خواهد کرد و اکثریت کشورها را به حاشیه برنامه توسعه سازمان ملل متحد) در سال 1999 بیش از 90 درصد از کاربران (UNDP خواهد راند تأیید می‌کنند. طبق گزارش واقع اند که تنها 19 درصد جمعیت جهان را دارا می‌باشند. سند دیگری (بانک جهانی، 2000؛ نقل OECD) اینترنت در کشورهای شده در خیابانی، 2003) اظهار می‌دارد که نزدیک به دو سوم از کل کاربران اینترنت در ایالات متحده و کانادا زندگی می‌کنند در حالی که نیمی از جمعیت جهان هرگز از تلفن استفاده نکرده‌اند. در شهرهای بزرگی مثل نیویورک و توکیو بیش از کل کشورهای افریقا تلفن وجود دارد. زیرساخت‌های ارتباطات راه دور یکی از ضروریات اولیه برای دسترسی به اینترنت می‌باشند. از این رو در کشورهای توسعه یافته برای هر 10000 نفر 1822 خط تلفن وجود دارد، در حالی که این رقم برای کشورهای در حال توسعه تنها 163 خط می‌باشد. 1989 کامپیوتر شخصی برای هر 10000 نفر در کشورهای توسعه یافته در مقابل تنها 113 عدد در کشورهای در حال توسعه وجود دارد. آسیای جنوب شرقی 23 درصد از جمعیت جهان را در خود جای داده در حالی که تنها 1 درصد از کاربران اینترنت را دارا می‌باشد. بیش از 97 درصد از میزبان‌های اینترنت در کشورهای توسعه یافته واقع اند که تنها (Main, 2000) 16 درصد جمعیت جهان را دارا هستند)

زیرساخت‌های ضعیف ارتباطات راه دور در کشورهای در حال توسعه به عنوان یک مانع عمده در دسترسی به اطلاعات عمل می‌کنند. هزینه دسترسی به پهنای باند ارتباطات راه دور بین المللی متغیر است. این هزینه در کشورهایی مثل غنا 2500 دلار و کنیا 8000 دلار می‌باشد. در ایالات متحده هزینه 40 ساعت دسترسی به اینترنت حدود 20 دلار و در اروپا همان مقدار دسترسی 45 دلار هزینه دارد. در حالی که هزینه پنج ساعت دسترسی به اینترنت درمرا در افریقا (بدون احتساب هزینه تلفن) 60 دلار است. در مورد هزینه‌های کامپیوتر و سخت افزار نیز وضع به همین منوال است به طوری که کامپیوترهای شخصی در افریقا حداقل پنجاه درصد گران تر از امریکاست.

حوزه دیگر در این باره زبان اینترنت است. بیش از 58 درصد از کاربران اینترنت از زبان انگلیسی استفاده می‌کنند در حالی که این

درصد برای زبان های دیگر بسیار ناچیز است (اسپانیایی 8/7 درصد ، آلمانی 8/6 درصد ، ژاپنی 7/9 درصد و فرانسه 3/7). بررسی دیگری نشان می دهد که زبان اغلب وب سایت ها (68/4) درصد به زبان انگلیسی است به وجود آنکه تنها 35/6 درصد کاربران وب به عنوان زبان اول شان به انگلیسی صحبت می کنند . با وجود آنکه بیش از 10 درصد کاربران وب به زبان چینی صحبت می کنند ولی تنها 3/9 درصد از محتوای وب به زبان پینی است. همین تفاوت ها درباره سایر زبان ها و جمعیت ها نیز مشاهده می شود . این ارقام هنگامی جالب می شوند که بدانیم بسیاری از کاربران وب در ایالات متحده ، کانادا و سایر کشورها با بالاترین نرخ نفوذ اینترنت به زبان انگلیسی صحبت نمی کنند. نتایج و پیامدهای تکنولوژی های اطلاعاتی جدید نابودی زمان و فضا است تا جایی که عده ای از مرگ فاصله ها سخن گفته اند.

جهانی شدن و جامعه اطلاعاتی

دانیل بل ، جامعه شناس در سال 1973 ظهور جامعه ای را پیش بینی کرد که « جامعه پسا صنعتی» نامید . او حرکت بشر را از تاکید بر تولید کارخانه ای و صنعتی به پردازش و آمایش ، باز چرخه و خدمات مدنظر قرار داد. اشاره به این نکته جالب است که هرولد اینیس اقتصاد دان و تاریخ نگار کانادایی ، در 1951 به این نکته پی برد که آنچه در حال رخ دادن بود از تبدیل شدن جامعه صنعتی به پسا صنعتی فراتر رفته است . به گفته او ، فن آوری ارتباطات است که بر آینده تاثیر می گذارد. به گفته بل ، جامعه اطلاعاتی جدید سه ویژگی اصلی دارد:

(1) در گیرودار دگرگونی حرکت از تولید کارا به جامعه خدمات است؛

(2) بر کد گذاری دانش نظری برای ابداع و اختراع در فن آوری تاکید می ورزد؛

(3) « فن آوری فکری » تازه ای ایجاد می کند که به منزله کلید تحلیل نظام ها و نظریه تصمیم گیری به کار می آید.

به نظر وی دانش نه کار، بلکه منبع ارزش است. به عبارت دیگر، در جامعه جدید، دانش کالای اصلی است که در بازار مبادله می شود و درست همان گونه که سرمایه و کار عامل های اصلی را در باره جامعه صنعتی تشکیل می دادند، اطلاعات و دانش هم در جامعه اطلاعاتی امروزه همین کار را می کنند (رجایی ، 1382). پیشگاهی فرد جهانی شدن را بارزترین وجه تمایز جهان دیروز و جهان امروز می داند که بذری آن در فردای روز خاتمه جنگ جهانی دوم با عمومیت یافتن ایده حل و فصل مسائل جهان و نه مردم جهان توسط یک خرد جمعی کاشته شد. وی معتقد است که در فرآیند جهانی شدن فاصله مفهوم دیگری می یابد و از حالت مکانی و زمانی خارج شده و ماهیت عملکردی به خود می گیرد. به میزانی که سطح توانمندی های اطلاعاتی افراد افزایش یابد از حاشیه که در یک فاصله فضایی است خارج شده و به متن جهانی بودن داخل می شوند اعم از اینکه در چه مکان و چه موقعیت جغرافیایی و یا چه فضای ملی باشند و به همین نسبت نیز کثرت گرا می شوند. دلیل اصلی کثرت گرایی فزاینده دوره پست مدرن، اتحاد آن با تکنولوژی معاصر است که در قالب جهان اطلاعاتی شبانه روزی ظاهر شده و جانشین جهان مدرن شده است. جهان به عصر جدیدی از نظام فرهنگی - اجتماعی وارد می شود که آن را جامعه اطلاعاتی می نامند (پیشگاهی فرد، 1380).

در پی تحولات شگرفی که در عرصه فناوری رایانه ای و اطلاعات روی داد، جریانی پدیدار گشت که شکل گیری « بازار جهانی » نخستین نتیجه آن بود . در چنین عرصه ای دول شکست خورده ای چون ژاپن و آلمان توانستند مجدداً برای خود جایگاهی بیابند و حتی بر دولتهایی چون انگلستان و فرانسه در جدول اقتصادی پیشی گیرند. این تحول در مناطقی از جمله اتحادیه اروپا، چهار ببر آسیا، هند و اندونزی به چشم می خورد. واژه جهانی شدن نخستین بار برای طرح تحولاتی که در عرصه فعالیت های اقتصادی پدید آمده بود، مطرح گشت .

ارتباطات فوق قلمروی، طی مرحله آغازین جهانی شدن با گسترش خط تلگراف و کوتاه شدن فاصله ها از دهه 1850 ، ارتباطات تلفنی برون مرزی و ارتباطات رادیویی از دهه 1890 ؛ حمل و نقل هوایی بین قاره ای از 1919 شکل گرفته است. یکی از پیشرفت های چشمگیر معاصر در جهانی شدن در زمینه ارتباطات الکترونیکی رخ داده است. یکی از علل آن این است که زیر بنای مربوط به آن بسیار توسعه یافته است، کابل های فرا اقیانوسی از سال 1956 و در سال 1990 امکان ارتباط مستقیم تلفنی میان بیش از 200 کشور جهان ؛ از اواخر دهه 1980 اینترنت به عنوان « ابر شبکه » فراجهانی شروع شد و در دهه 1990 گسترش فوق العاده ای پیدا کرد.(شولت ، 1382).

جهانی شدن فرایندی سودمند ولی اجتناب ناپذیر و غیر قابل برگشت است. عده ای با این برداشت که جهانی شدن نابرابری ها را در درون و مابین ملت ها بیشتر کرده و اشتغال و استانداردهای زندگی را تهدید می کند و مانع پیشرفت اجتماعی می شود، با عداوت و دشمنی و حتی ترس به آن می نگرند. جهانی شدن فرصت های زیادی را برای توسعه سراسر جهان ارائه می کند. برخی کشورها سریعتر از دیگران در اقتصاد جهانی ادغام می شوند. از طرفی در دهه های 1970 و 1980 هنگامی که بسیاری از کشورها در امریکای لاتین و افریقا سیاست های توسعه برونزا را اتخاذ کردند، رشد اقتصادی شان راکد شده یا کاهش یافت، فقر افزایش یافته و نرخ تورم بالا به یک قاعده تبدیل شد . در بسیاری موارد بویژه افریقا ، توسعه برون زامشکلات را بدتر کرد. ولی وقتی این مناطق

سیاست های اقتصادی خود را تغییر دادند درآمدهای شان رو به رشد کردن گذاشت. بحران در بازارهای نوظهور دهه 1990 کاملاً روشن کرد که فرصت های جهانی بدون خطر نیست. خطرانی که از جابجایی سرمایه های فرار، خطرات اجتماعی و اقتصادی و فرسایش محیطی ناشی می شوند.

مکنزی جهانی شدن را فرآیندی توصیف می کند که بواسطه آن سرمایه داری به طور فزاینده ای بر اساس ساختار فراملی نه تنها در (Nayyer, 2002) تجارت کالاها و خدمات بلکه حتی مهم تر از آن در جریان سرمایه و تجارت پول و ابزارهای مالی تشکیل شد. (زمینه اطلاعات، جهانی شدن از جنبه رشد و تسهیل جریان اطلاعات در طول مرزها یا شاید بدون توجه به مرزها مورد استفاده قرار گرفته است. کیت خاطر نشان می کند که رشد اطلاعات دیجیتالی هم از جریان جهانی شدن سود می برد و هم به آن سود می رساند. گیلر امکانات و نویدهای جهانی شدن را اینگونه بیان می کند: « بازارها به شکلی جهانی شبکه ای شده اند. کامپیوترها نوع آوری و تولید را از محدودیت های فضای جغرافیایی آزاد می سازند. رسانه های ارتباطات راه دور مثل فاکس و اینترنت تیم های نوع آوری از چهار گوشه جهان را قادر می سازند در یک آن در سراسر فضای مجازی همکاری کنند. وب جهانگستر کانال های تعاملی نوینی را بین ابداع کنندگان و تولید کنندگان از یک طرف و بازارهای عمده و تخصصی شده از طرف دیگر گشوده است.» یکی از اثرات روشن جهانی شدن اطلاعات وجود یک گرایش به سمت هماهنگ سازی یا استاندارد سازی قوانین مالکیت معنوی در جهت حمایت بیشتر می باشد. هر چند که این گرایش ممکن است به اثرات مثبت اقتصادی مربوط باشد ولی متون چند سال اخیر این نکته را مطرح می کنند که اصولاً این اثرات می تواند برای ملت های تولید کننده مالکیت معنوی و شرکت های فراملیتی سودمند باشند. این کار همچنین ممکن است حاکمیت دولت ها را بواسطه توانایی و قدرت نهادهای خصوصی کاهش دهد. روزنبرگ (2005) جهانی شدن را تفکر غالب دهه 1990 می داند. در علوم اجتماعی این مفهوم به این دلیل بوجود آمد تا اعلان کند که به هم پیوستگی روابط اساساً ماهیت اجتماع انسانی را تغییر می دهد و یک نظام حکومت جهانی چند لایه و چند جانبه جایگزین نظام دولت مقتدر شده است. در طول دهه 1990 فعالان و سیاستمداران، روزنامه نگاران و دانشمندان شاهد رشد سرمایه داری اقتصادی، ظهور تکنولوژی های اطلاعاتی و ارتباطی و برتری فزاینده سازمان های بین المللی، و تجدید حیات مباحث حقوق بشری جهانی بودند و بسیاری از آنان بر این باورند که جهان در حال آغوش گشودن به شکل نوینی از به هم پیوستگی است که چند لایه بودن و نظام چند جانبه حکومت جهانی در حال ظهور از ویژگی های آن می باشد.

واژه جهانی شدن برای پروژه های مختلف مفاهیم و طنین های متفاوتی دارد، برای فعالیت های تجاری، چیزی است که هیچ حد و مرزی ندارد. برای کسانی که کارهای دفتری دارند، می تواناند از طریق تکنولوژی های اطلاعاتی دائماً به همقطاران شان در اطراف جهان به مبادله اطلاعات بپردازند. بهر حال دانشمندان با این مسئله که جهانی شدن الزاماً منجر به یکسان سازی می شود موافق نیستند. رابرتسون تعبیر عام و خاص را بکار می برد. برخی آن را به عنوان هژمونی غرب، غربی شدن استانداردهای زندگی و گسترش زبان انگلیسی به عنوان بخشی از متحد سازی و امپریالیسم امریکایی می دانند. گیدنز معتقد است اولین مرحله جهانی شدن در اوایل قرن نوزدهم ابتدا از طریق توسعه غرب و موسساتی که ریشه در غرب داشتند حکفرما گردید. عده ای از طرفداران جهانی شدن از اینکه قدرت های بازار جهانی و شرکت های چند ملیتی جهان امروز را اداره می کنند که در آن دولت ملی و اتحادیه های کارگری به عنوان ساختارهای سازمان های اجتماعی به خاتمه رانده شده و کارآیی خود را از دست می دهند آن را به عنوان نشانه ای از پیشرفت تلقی می کنند. در سوی دیگر برخی مخالفان معتقدند که جهانی شدن در واقع همان کاپیتالیسم سنتی و امپریالیسم رایب (2004) نقش (Block, 2004) اقتصادی است که از طریق استفاده از تکنولوژی های نوین سلطه خود را گسترش می دهد. اینترنت را به عنوان یکی از عناصر اصلی جریان های جهانی شدن و حفظ زبان های مهجور و تجدید حیات آنها بسیار مهم می داند. در واقع روی الگوهای کاربران زبان در (ICT) اینترنت به عنوان نمونه عمده ی تکنولوژی اطلاعاتی و ارتباطی الکترونیک نوین (بسیاری از جنبه ها تاثیر می گذارد. از طرف دیگر، به نظر می رسد از گرایش های استانداردسازی زبان شناختی که با فرآیندهای اینترنت (Lingua Franca) عمومی تر جهانی شدن همراه است پشتیبانی می کند؛ گسترش انگلیسی به عنوان یک زبان بین المللی) بی درنگ به ذهن می رسد. از این لحاظ به نظرمی رسد ویژگی های دیجیتالی و وضع جاری دانش و جامعه اطلاعاتی و استفاده نابرابر از زبان بر روی اینترنت همدیگر را تقویت می کنند. از طرف دیگر اینترنت می تواند عملاً از حفظ زبان های محلی در موقعیتهایی که دسترسی به فضای ارتباطی ملی محدود بوده و منابع سنتی برای ذخیره اطلاعات چند زبانی کمیاب و نادر است، حمایت کند. در این زمینه یونسکو چندین برنامه را بطور فعالانه جهت ترویج چند زبانی بر روی اینترنت دنبال می کند. بنابراین با پیگیری « بیانیه جهانی درباره تنوع فرهنگی » (2001)، کنفرانس عمومی یونسکو اخیراً با عنوان « توصیه ها درباره ترویج و استفاده از چند زبانی و دسترسی جهانی به فضای مجازی » (اکتبر 2003) را که در آن چندین اصل و استراتژی برای توسعه محتوا و نظام های چند زبانی، برای دسترسی راحت تر به شبکه ها و خدمات و برای رشد محتوای حوزه عمومی ارائه شد اتخاذ کرد.

به عقیده ویستر (1384)، ابعاد فناورانه در جامعه اطلاعاتی به زمینه های رشد و توسعه رسانه ها نیز می انجامد. بهشتی (1376) با

اشاره بر خدمات رسانه های همگانی اظهار می دارد که بر همین اساس، جامعه اطلاعاتی جامعه ای است همراه با خدمات اطلاعاتی رسانه های همگانی که با آهنگی سریع تر از دیگر جوامع و تفوق بر اندوخته های تجربی و دانش محض پیش می رود؛ جامعه ای که ارتباطات عامل انتقال دهنده واقعی برای ایجاد تغییر و تحول در هر فرد به منظور دستیابی عملی به اطلاعات بی حد و حصر است و در آن ارتباطات شبکه اطلاعاتی جهانی، جایگزین ارتباطات تلفنی جهان شده و تولید ارزش های اطلاعاتی عامل تعیین کننده ای در توسعه جامعه است. یک تعریف دیگر در پیدایش جامعه اطلاعاتی بر تغییر شغلی تاکید دارد یعنی ما زمانی به یک جامعه اطلاعاتی می رسیم که برتری از آن مشاغل اطلاعاتی باشد (افتاده، 1383).

جهانی شدن و جامعه اطلاعاتی

اندیشه های مربوط به پیدایش و گسترش جامعه اطلاعاتی برای نخستین بار در دهه های 1960 و 1970 در آثار علمی تنی چند از اقتصاد دانان و جامعه شناسان دانشگاه های ایالات متحده و بیش از همه در کتاب ها و مقالات فریتز ماکاروپ و دانیل بل مطرح شدند. فرانک وبستر (1384، ص1) جامعه اطلاعاتی را در پنج محور فناورانه، اقتصادی، شغلی، فضایی (مکانی) و فرهنگی معرفی می کند و ی سپس در بیان محور فناورانه اظهار می دارد که عمومی ترین تعریف از جامعه اطلاعاتی بر نوآوری چشمگیر فناوری تاکید دارد و تصور عمده بر این است که پیشرفت علمی در پردازش، ذخیره و انتقال اطلاعات، کاربرد فناوری های اطلاعاتی را در سطح جهان گسترش داده است. جامعه اطلاعاتی جامعه ای است که از لحاظ زندگی فرهنگی و اقتصادی به طور کامل به فناوری ارتباطات و اطلاعات مرتبط است و نوعی جامعه است که در آن دسترسی به اطلاعات، به صورت اقتصادی، اجتماعی و فردی، نقشی برجسته ایفاء می کند. فناوری اطلاعات و ارتباطات، مهم ترین عامل توسعه جامعه اطلاعاتی شمرده می شود. حکومت ها تلاش می کنند تا کشورها را به چنین حوزه ای وارد سازند. جریان آزاد اطلاعات، حقوق بشر، جهانی شدن، فناوری ارتباطات و اطلاعات و رسانه به عنوان پایه ها و ضرورت های جامعه اطلاعاتی به شمار می روند. جامعه اطلاعاتی از پدیده های مهم دنیای معاصر است که به سرعت در عرصه جهانی به عنوان عاملی تاثیر گذار و مهم نمایان شده است. دستیابی به اطلاعات برای ایفای نقش فعالیت اجرایی در سطوح مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی به رشد و توسعه جامعه اطلاعاتی یاری رسانده است. اطلاعات عنصر مهم و برجسته در جامعه اطلاعاتی است که بیش از هر زمان دیگری سبب تغییر و دگرگونی در روش و منش زندگی انسان امروزی شده است. تشکیل اولین اجلاس سران جامعه اطلاعاتی در ژنو در سال 2003 و دومین اجلاس آن در تونس در سال 2005 با شرکت بیشتر کشورهای جهان حاکی از اهمیت فزاینده این پدیده مهم است (دودی، 1385).

را گاهی به جهانی شدن و زمانی به جهانی سازی ترجمه کرده اند در حالی که جهانی شدن در واقع واقعیتی Globalization وازه ملموس و ضرورتی گریز ناپذیر بوده که هر جامعه ای برای رفاه شهروندان خود مجبور به همنوایی با این جریان است ولی جهانی سازی بر تسلط کشورهای قدرتمند به منظور ادامه تفوق اقتصادی، سیاسی و نظامی بر دیگر کشورهای عالم پافشاری می کند اسماعیلی (1383). با این حال باید توجه داشت که وابستگی و آگاهی کلی در سطح جهان، سابقه و زمینه ورود به عصر مدرنیته سرمایه داری به حساب می آید (لکنر، 2001). با این وجود، توسعه اروپایی و شکل گیری حکومت ها باعث رشد جهانی سازی پس از قرن هفدهم شد. شکل گیری معاصر جهان مرهون رشد دهه های بعد از سال 1875 می باشد؛ هنگامی که ارتباطات و حمل و نقل بین المللی، و ناسازگاری به طرز چشمگیری سبب ایجاد روابط نیرومندی در سایر مرزهای اجتماعی شد.

جهانی شدن نظریه ای است که هدف آن تعبیر و تفسیر حوادث جاری درباره فضای بین المللی از (Rays به عقیده رایس 2001) و جنبه های توسعه، شرایط اقتصادی، مسائل اجتماعی و اثرات سیاسی و فرهنگی است. جهانی شدن به عنوان یک سری دعوی های نظری بویژه بر دو گرایش عمده تاکید دارد:

الف) نظام های ارتباطی فعال در گستره جهانی،

ب) شرایط اقتصادی سیال،

فرض بر این است که از طریق فرآیند جهانی شدن ملت های بسیاری از حیث ارتباطات، نظام مالی بین المللی و تجارت به شرایط جهانی وابسته اند، بنابراین برنامه جهانی در معاملات اقتصادی بین المللی ادغام می شود. اثرات و تاثیراتی که از بین جنبه های ادغام را می توان از دو دیدگاه عمده مورد مطالعه قرار داد:

1- سطح خارجی کشورها، یا رویکرد سیستمی،

2 - شرایط داخلی درون ملت ها، یا رویکرد سیستمی فرعی.

از حیث فرآیند جهانی شدن که تحت شرایط اقتصادی جدید جهانی رخ می دهد، دو موضوع عمده در اقتصاد سیاسی بین المللی وجود دارد:

الف) ساختار نظام اقتصادی بین المللی

ب) تغییرات این ساختار بین المللی

می توان از طریق به کارگیری نظریه جهانی سازی از دیدگاه توسعه به مسئله نگرینست. این رویکرد جهانی پیشنهاد می کند که ساختار نظام جهانی و نقش هایی که کشورها در داخل تجارت و تقسیم کار بین المللی بازی می کنند در درک گسترده وسیعی از تغییرات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی درون کشوری خاص بسیار مهم و حیاتی است. فرض اساسی جهانی شدن آن است که درجه فزاینده ای از درهم تنیدگی در میان جوامع نقش حیاتی در انواع تغییرات اجتماعی و اقتصادی بازی می کند. نزاع عمده در باره جهانی شدن در چهار جنبه اصلی بررسی می شود:

- 1- این که کشورها می توانند بیش از سه سطح موقعیت داشته باشند: کشورهای هسته، نیمه پیرامون و پیرامون؛
- 2- ویژگی های موقعیتی چندین کشور از حیث سهیم بودن در الگوهای روابط بین المللی می تواند به ویژگی های گروه با ملت های دیگر در یک سطح منطقه ای مربوط باشند؛
- 3- ویژگی های کشورها ممکن است از حیث اندازه اقتصادشان، تقاضای موثر داخلی، ساختار صادرات، سطح تاریخی و یا رشد اقتصادی جاری متغیرهای زیادی داشته است.
- 4- عناصر اقتصادی و اجتماعی تحت تاثیر پدیده جهانی شدن امور مشخصی هستند که برای استانداردهای زندگی هر ملت خاص تاثیر می گذارند.

از نظر توسلی (1385) جهانی شدن مفهومی است که تا حدی با مسئله یکپارچگی جهانی و دهکده جهانی از یکسو و با مقولات مدرنیسم و پست مدرنیسم از سوی دیگر مرتبط است. امروزه پشت مدرنیسم مفهوم زمانی مدرنیته را به چالش کشیده و در نتیجه، جهانی شدن را به پرواز مدرنیته در فضا Therborn جهانی شدن به سمت گسترش مکانی و زمانی هدایت شده است. تا جایی که تعبیر کرده است.

گیدنز در مرحله ای از جهانی شدن به مفهومی اشاره می کند که آن را « استعمار معکوس » نام می نهد. بر اساس این مفهوم جهانی شدن این فرصت را به کشورهای در حال رشد می دهد تا از منابع فنی و اطلاعاتی کشورهای پیشرفته استفاده نموده و در جهت توسعه و ادغام خود در جهان امروز تلاش کنند. جهانی شدن برگرفته از یک منطق جدید نیست، بلکه همان منطق انباشت سرمایه در مقیاس جهانی است.

تصور می که از جهانی شدن وجود دارد، در بسیاری از موارد مبتنی بر این مفهوم است که فرایند جهانی شدن به شکل فزاینده ای مرزهای ملی را می فرساید به طوری که حفظ استقلال سیاسی، اقتصادی و ساختارهای اجتماعی را برای یک کشور منفرد، دشوار و حتی غیر ممکن ساخته است. به عبارت دیگر واژه دولت مرکزی مفهوم خود را از دست داده به جای آن یک دولت فراملی و جهانی شکل می گیرد. از جنبه فرهنگی جهانی شدن بر مسئله ارتباطات جهانی و امواج ماهواره ای و توسعه جهانی اینترنت و آثار این پدیده ها بر نمادها، تصورات اجتماعی، رفتارهای فرهنگی و آداب و رسوم و شیوه های زندگی تاکید دارد.

نتیجه گیری

مناظرات جاری درباره تاثیر اینترنت در سطح جهانی نیاز به بررسی آن در یک زمینه تاریخی گسترده تر دارد. فرضیه مربوط به جهانی شدن، علیرغم مربوط و مناسب بودن شان، بر پایه واقعیت استوار نیستند. ایده ای که تکنولوژی های اطلاعاتی و پیشرفت های تکنولوژیکی به کشورهای در حال توسعه کمک خواهد کرد تا بسیاری از مراحل توسعه را با قدم های بلند طی کنند و به کشورهای شمال نزدیک شوند رویایی بیش نیست. در فضای جدیدی که بر لیبرالیزاسیون و محدودیت زدایی تاکید دارد کشورهای در حال توسعه به وضوح متضرر خواهند شد و رقابت کامل و منصفانه یک افسانه بوده و ایده یک دهکده جهانی برای عموم انسان ها از هر نوع، طبقه، جنس و نژاد رویایی بسیار دور و دراز به نظر می رسد. هرچند که دسترسی نابرابر به تکنولوژی های اطلاعاتی مسئله عمده ای است، ولی چیزی جز بازتولید دیجیتالی از نابرابری ها در قرون گذشته نمی باشد. به علاوه اینکه دسترسی به تکنولوژی های اطلاعاتی موجب برابر شدن فرصت ها در پیشرفت های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی خواهد شد خیالی بیش نبوده و این ایده که اینترنت یک رسانه دموکراتیک در سطح ملی و بین المللی است، افسانه ای بیش نیست. باید بپذیریم که فرایند جهانی شدن، در عین حال که تهدیدات و مخاطراتی به همراه دارد، می تواند امکاناتی را نیز فراروی ما بگشاید. اما بهره جستن ما از امکانات آن منوط به شناخت دقیق ابعاد این پدیده و نیز منفعل نبودن ما و مشارکت فعالانه و اثر گذار در این فرایند است. امروزه قرار گرفتن در فرایند جهانی شدن مستلزم داشتن تصویری درست از استانداردهای جهانی و تن دادن به میثاق ها و پیمان های بین المللی در عین حفظ ارزش ها و سرمایه های اجتماعی و فرهنگی است. بهره مندی از ابزارها و وسایل جدیدی (نظیر وسایل ارتباط جمعی، ماهواره، کامپیوتر، اینترنت که در یک جامعه پیشرفته از کارایی بالاتری برخوردار است و جذب و بهره بردن از امکانات جهانی از قبیل سرمایه های فراملی، توریسم، مبادله کالاهای فرهنگی، که اگر این امکانات شناخته شود و به درستی در جای خود به کار برده شود به خوبی می تواند ما را از مزایای جهانی شدن بهره مند سازد.

منابع فارسی:

- استیگلینز، جوزف (1384). جهانی سازی و مسائل آن؛ ترجمه حسن گلریز، تهران: نشر نی .
اسماعیلی، غلامرضا(1384). جهانی شدن یا جهانی سازی؟ تدبیر ، سال شانزدهم، شماره 155.
<http://www.imi.ir/tadbir/tadbir-155/article-155/7.asp>
بهشتی، ملوک السادات(1376). جامعه اطلاعاتی و توسعه اطلاع رسانی. دوره 12، شماره 3.
<http://www.irandoc.ac.ir.ETELE-ART/12/12-3-1.htm>
پیشگاهی فرد، زهرا(1380) . ابعاد جهانی شدن، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران ، بهار، صص.155-172.
توسلی، غلامعباس (1385) . بررسی گفتمان های غالب در بحث جهانی شدن، نامه علوم اجتماعی ، شماره 27، بهار، صص. 157-178.
تهرانیان ، مجید (1380) جهانی شدن – چالش ها و ناامنی ها ؛ تهران : پژوهشکده مطالعات راهبردی.
درودی ، فریبرز (1385) ضرورت های جامعه اطلاعاتی ، کتاب ماه کلیات ، سال دهم ، شماره یکم، دوم و سوم / دی بهمن و اسفند صص.19-30.
رجایی ، فرهنگ (1382) پدیده جهانی شدن : وضعیت بشری و تمدن اطلاعاتی ؛ ترجمه عبدالحسین آذرنگ ، تهران : آگاه.
شعبانی ، احمد (1384). جهانی شدن دنیای اطلاعات، فصلنامه علوم اطلاع رسانی دوره 20، شماره سوم و چهارم، (بهار و تابستان) ، صص. 63-72.
شولت ، یان آرت (1382) . نگاهی موشکافانه بر پدیده جهانی شدن؛ ترجمه مسعود کرباسیان ، تهران : انتشارات علمی و فرهنگی .
گیدنز، آنتونی (1377). پیامدهای مدرنیته. ترجمه محسن ثلاثی، تهران:مرکز نشر .
ویستر ، فرانک (1384). نظریه های جامعه اطلاعاتی ، ترجمه مهدی داودی .تهران : وزارت امور خارجه.

منابع خارجی:

- Anderson , K.(2006) .Globalization and the Internet
<http://www.probe.org/current-issues/current-issues/globalization-and-the-internet.html>
BLOCK , D.(2004) Globalization, Transnational Communication and the Internet , International Journal on Multicultural Societies (IJMS), Vol. 6, No. 1, 22 – 37 www.unesco.org/shs/ijms/vol6/issue1/art2
Giddens, A. (1990). The consequences of modernity. Cambridge, England: Polity.
Held , D.(editor)(2000).A globalizing World ? Culture, Economics , Politics, London: Routledge.
Khiabany , Gholam (2003) Globalization and the Internet:Myths and Realities, TRENDS IN COMMUNICATION 11(2),pp. 137–153.
http://www.leaonline.com/doi/abs/10.1207/S15427439TC1102_05
Lechner,F.(2001). Globalization theories.World Culture Theory . The globalization Website
<http://www.sociology.emory.edu/globalization/theories.htm>

Nayyer, Kim (2002) Globalization of Information: Intellectual Property Law Implications , First Monday, volume 7, number 1 , January. http://firstmonday.org/issues/issue7_1/nayyer/index.html

Ogunsola ,L. A. (2005) Information and Communication Technologies and the Effects of Globalization: Twenty-First Century "Digital Slavery" for Developing Countries--Myth or Reality? Electronic Journal of Academic and Special Librarianship ,v.6 no.1-2 (Summer)
http://southernlibrarianship.icaap.org/content/v06n01/ogunsola_l01.htm

Reyes , G.E. (2001) Theory of Globalization: Fundamental Basis
<http://sincronia.cucsh.udg.mx/globaliz.htm>

Robertson, R.(1992) . Globalization: Social Theory and Global Culture. London: Sage.

Rosenberg , J.(2005) Globalization Theory : A Post Mortem , International Politics, 42, (2–74).
<http://homepage.ntlworld.com/j.rosenberg/Globalisation%20Theory%20-%20a%20Post%20Mortem.pdf>

Scheuerman , W.(2006) . Globalization, Stanford Encyclopedia of Philosophy .
<http://plato.stanford.edu/entries/globalization/>

What is globalisation ? <http://www.globalisationguide.org/01.html>

Wikipedia (2007) Globalization - Wikipedia, the free encyclopedia
<http://en.wikipedia.org/wiki/Globalization>

WRIGHT ,S.(2004) Introduction,International Journal on Multicultural Societies (IJMS), Vol. 6, No. 1, pp. 5 – 13 www.unesco.org/shs/ijms/vol6/issue1/art2

World Bank. (2000). World development indicators. <http://www.worldbank.org/data/wdi/index.htm>